

Kyllä lesbo lesbon tuntee

–mutta mistä?

Miten seksuaalinen suuntautuminen näkyy pukeutumisessa?

Lotta Jokinen

Lotta.Jokinen@helsinki.fi

Käsityötieteen koulutus

Käsityötieteen proseminaari 5 ov

Kevätlukukausi 2004

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Keskeisiä käsitteitä	2
	2.1 Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli	2
	2.2 Lesboista käytettyjä nimityksiä	3
	2.3 Muita käsitteitä ja symbolien merkityksiä	4
	2.4 Pukeutumiseen liittyviä käsitteitä	4
3	Aikaisempien tutkimusten metsästystä	4
	3.1 Lesboestetiikkaa	5
	3.2 Miksi pukeudumme, mitä vaatteemme viestivät? 6	
	3.3 Miten seksuaali- ja sukupuoli-identiteetti näkyvät pukeutumisessa?	8
	3.4 Naisellisuudesta miehekkyyteen	9
4	Tutkijana lesbojen joukossa	10
5	Tutkimuskysely	12
	5.1 Naisten vai miesten osastolta?	12
	5.2 Vastausten tulkintaa	15
	5.3 Feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta vai transvestismiä ja homeovestismiä	17
6	Haastattelut johtopäätösten tukena	18
	6.1 Haastattelujen antia	18
7	Tulosten analysointia	19
8	Johtopäätöksistä uuteen tutkimusongelmaan	20
	Lähdeluettelo	21
	Liitteet	2

1 Johdanto

Vuonna 2002 eduskunta hyväksyi aloitteen parisuhdelaista. Laki antaa homoseksuaaleille mahdollisuuden elää parisuhteessa, joka on lain mukaan avioliiton kaltainen. Myös laki, joka mahdollistaa virallistetun parisuhteen muuttamisen avioliitoksi ja päinvastoin, kun parisuhteen toinen osapuoli korjaa sukupuolensa miehestä naiseksi tai naisesta mieheksi, astui voimaan keväällä 2002. Uusien lakien myötä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat nousseet keskustelun aiheeksi, ja heidät on alettu ottaa huomioon myös tasa-arvokeskustelussa. Harmillisen usein keskustelu homoseksuaalisuudesta takertuu yksilöiden omien moraalikäsitteiden ja uskonnollisten näkökulmien vatvomiseen. Homoseksuaalisuus ei nykylääketieteen mukaan ole sairaus, eikä lainsäädäntömme mukaan rikos. Kansanedustajat ovat myöntäneet homoseksuaaleille mahdollisuuden laillistaa parisuhteensa samaa sukupuolta olevien kumppaneidensa kanssa. Toivon tämän proseminarityön osaltaan edesauttavan asiallista suhtautumista homoseksuaaleihin.

Olen lukenut jonkin verran seksuaalivähemmistöihin, etenkin lesbouteen, liittyvää kirjallisuutta, seurannut keskustelupalstoja ja lukenut lehtiä, ja katsonut elokuvia. Erilaisiin homo- ja lesbotapahtumiin osallistuessani olen usein törmännyt lesbo- ja biseksuaalinaisten tapaan puhua lesbon näköisistä naisista ja “selvistä tapauksista”. Minua kiinnostaa selvittää, mikä tämä “selvä tapaus” oikein on. Miltä lesbonnäköinen nainen näyttää? Pysin löytämään seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden yhteyksiä pukeutumiseen ja toisaalta myös pukeutumisen vaikutusta visuaaliseen sukupuolisuuteen ja seksuaalisuuteen, eli mihin sukupuoleen ja seksuaalisuuteen ihmiset jaetaan pukeutumisensa perusteella. Ihmiset kommentoivat joskus hyvinkin ajattelemattomasti toistensa ulkoista olemusta. Moni tuntemani nainen, joka ei halua toteuttaa kulttuurimme tarjoamaa naisellisen naisen ihannetta on törmännyt hämmentyneisiin, ja joskus vihamielisiin naisiin yleisissä vessoissa, koska he ovat erehtyneet pitämään lyhyttukkaista meikitöntä naista poikana. Joskus pelkkä epätietoisuus toisen sukupuolesta herättää aggressioita. Epäselvä sukupuoli kyseenalaistaa myös henkilön seksuaalisen suuntautumisen. Pidetäänkö naisellista miestä aina homona ja miehekästä naista lesbona? Tarkoitukseni on pyrkiä vastaamaan joihinkin näistä kysymyksissä tässä työssä, ja perehtyä aiheeseen perusteellisemmin pro gradu –tutkielmassani.

2 Keskeisiä käsitteitä

2.1 Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli

Biseksuaali tuntee eroottista ja emotionaalista vetovoimaa sekä miehiin että naisiin ja/tai transsukupuolisiin ihmisiin. Biseksuaali voi ihastua, rakastua, kaivata hellyyttä, läheisyyttä, rakkautta, seksiä, kumppanuutta tai joitakin näistä sukupuolesta riippumatta tietyltä ihmiseltä tai tietyiltä ihmisiltä. Biseksuaali voi tuntea eroottista ja emotionaalista vetovoimaa henkilöihin, erottelematta erityisesti heidän sukupuoliaan. Biseksuaalisesta näkökulmasta katsoen heteroseksuaalisuus ja homoseksuaalisuus ovat molemmat monoseksuaalisuutta eli viehätystä yhdenlaiseen, kun taas biseksuaalisuus on viehätystä kahdenlaiseen (Seta ry, 2000-2001).

Heteroseksuaali tuntee eroottista ja emotionaalista vetovoimaa eri sukupuolta oleviin henkilöihin. Hetero ihastuu, rakastuu, kohdistaa seksuaaliset halunsa sekä tarpeensa läheisyyteen, hellyyteen ja/tai parisuhdekumppanuuteen vastakkaisen sukupuolen edustajaan (Seta ry, 2000-2001).

Homeovestisuus, on oman sukupuolen piirteiden ylikorostamista, ikään kuin oman sukupuolen näyttelemistä (Huuska, 2004).

Homoseksuaali tuntee eroottista ja emotionaalista vetovoimaa samaa sukupuolta kohtaan. Homo, eli miespuolinen homoseksuaali tai lesbo, eli naispuolinen homoseksuaali ihastuu, rakastuu, kohdistaa seksuaaliset halunsa sekä tarpeensa läheisyyteen, hellyyteen ja/tai parisuhdekumppanuuteen pääasiallisesti hänen itsensä kanssa samaa sukupuolta oleviin ihmisiin (Seta ry, 2000-2001).

Transsukupuolisuudessa (transseksuaalisuus) on kyse sukupuolen kokemisesta. Transsukupuolinen ihminen ei koe kuuluvansa siihen sukupuoleen, johon hänet on syntymän hetkellä määritelty ja lapsena kasvatettu. Biologinen sukupuoli ei tunnu omalta. Tunne on hyvin vieraannuttava. Transsukupuolinen ihminen ei ole kotona kehossaan, vaan kokee oman ruumiinsa vieraaksi ja vääränlaiseksi. Sukupuolenkorjausprosessissa transsukupuolisen henkilön fyysinen sukupuoli muutetaan vastaamaan psyykkistä sukupuolta (Huuska, 2004).

Transvestisuudessa saman ihmisen kokonaispersoonaan kuuluu vahvasti yhtä aikaa sekä mieheyttä että naiseutta. Transvestiittimiehellä on sisäinen tarve eläytyä naiseuteen esimerkiksi pukeutumalla naisten vaatteisiin, omaksumalla naisellinen ruumiinkieli ja naisellista rooli-ilmaisua. Naiseuteen eläytyminen tuottaa transvestiittimiehelle kokonaisvaltaista mielihyvää, rentoutumista ja tunnetta omana itsenä olemisesta. Naisten transvestisuus jää kulttuurissamme näkymättömiin, koska naisille on sallitumpaa ilmaista omaa maskuliinisuuttaan tyyliinsään, olemuksessaan ja koko persoonassaan. Miehekkyyttä ei ole kokonaan naisilta kiellettyä. Naisilla on vähemmän tarvetta transvestisuuteen, koska naisille on sallitumpaa ilmaista ja kehittää sekä naisellista että miehekästä puoltaan (Huuska, 2004).

2.2 Lesboista käytettyjä nimityksiä

Androgyynilesbo, eli daikki pyrkii horjuttamaan kulttuurista vaatimusta olla joko feminiininen tai maskuliininen. Urheiluvaatteet, hip hop –tyyli, Doc Martens –maihinnousukengät, ajellut hiukset yms. ovat daikkien tunnuspiirteitä. (Hekanaho 1996, 204)

Butch (myös putsu) voidaan määritellä maskuliinisuuteen pukeutuvaksi naiseksi ja **femme** feminiinisuuteen pukeutuvaksi naiseksi. Butchin ja femmen suhde, ei kuitenkaan ole mies-nais-suhde, vaan he ovat selkeästi naispari, joissa molempien naiseus herättää seksuaalisen halun. Femme ei siis halua itselleen miestä, vaan ns. butch-aluetta (Lassila 1996, 139-140). Varsinaiseen Butch-Femme –kulttuuriin kuuluu tietyt ehkä jopa sovinnaiset roolit, joissa butch ottaa perinteisen miehisen femmää alistavan roolin. Suomessa butch ja femme määritellään kuitenkin lähinnä pukeutumistyyleiksi. Butchia ei joidenkin mielipiteiden mukaan voida määritellä ilman femmää, koska nämä kaksi ovat olleet butch ja femme ainoastaan parina (Case 1993, 295).

Lepakko on yksi lesbo-sanan muunnoksista, jota käytetään lähinnä puhekielessä. Lepakko on myös lesbojen suosima symboli esimerkiksi rintamerkeissä, koruissa ja vaatteissa.

Rekka (rekkakuskilesbo, rekkalesbo) voidaan määritellä hyvin pitkälle samoin määritelmien, kuin butch: miehekäs maskuliininen nainen. Rekka on suomalaisempi nimitys eikä siihen liity samaa historiallista painolastia, kuin butchiin.

2.3 Muita käsitteitä ja symbolien merkityksiä

Drag-artisti on vastakkaisen sukupuolen rooleihin eläytyvä esiintyjä, joka esiintyy, joko laulaen, taustanauhan kanssa suutaan liikutellen, tai puhuen. **Drag queen** on mies joka esittää naishahmoa/-hahmoja ja **drag king** on nainen, joka esittää mieshahmoa/-hahmoja.

Pride-kulkueet ovat seksuaalivähemmistöjen karnevaaleja. Niitä järjestetään ympäri maailmaa. Suomen Pride-kulkueet ja niihin liittyvät juhlat ovat pienimuotoisempia verrattuna muiden maiden vastaaviin juhliin.

Pride-kulkueista tuttu **Sateenkaarilippu** on luultavasti tunnetuin homoseksuaalien käyttämä symboli. Sateenkaari kuvastaa elämän koko kirjoa ja ihmisten erilaisuutta ja tasa-arvoisuutta (Seta ry 2004).

2.4 Pukeutumiseen liittyviä käsitteitä

Vaate-sana tarkoittaa yksittäistä vaatekappaletta, **vaatteet** taas tarkoittaa kerralla päällä pidettävää vaatekertaa pukineineen ja asusteineen. **Vaatetus** tarkoittaa yhden ihmisen yllä olevaa vaatteiden kokonaisuutta. **Pukeutuminen** kattaa kaiken ulkonäön manipuloinnin, niin vaatteilla ja asusteilla, kuin koruilla kampauksilla ja jopa kehon muokkauksella, johon kuuluvat mm. lävistykset ja tatuoinnit. **Muoti** on pukeutumisen yhteydessä johonkin aikaan liittyvä vallalla olevan maun mukainen käytäntö, tapa, tyyli tai makusuunta. Muoti on myös sosiaalisesti kollektiivinen ilmiö, eli se yleensä koskee monia ihmisiä. Yksinään ei voi olla muodikas (Koskennurmi-Sivonen 2003, 4-5).

3 Aikaisempien tutkimusten metsästystä

Ainakaan suomenkielistä tutkimusta lesbojen pukeutumistottumuksista ei ole tehty, en ole myöskään löytänyt yhtään englanninkielistä tutkimusta aiheesta. Yleisesti lesboestetiikasta on kirjoitettu joitain artikkeleja, joista muutamaa käsitellen tarkemmin. Heteronaisten pukeutumista, kuten muutakin pukeutumista on tutkittu paljonkin historiallisesta näkökulmasta, kun taas oma näkökulmani painottuu pääosin nykyhetkeen, ja lähivuosikymmeneen. Satu Kivimäen tutkimus Aikuisen naisen vaatekaappi tarkastelee viiden naisen pukeutumistottumuksia, kun taas omalla tutkimuksellani pyrin saamaan hieman yleistettävämpää kuvaa pukeutumistottumuksista. Kivimäki kuitenkin käyttää tutkimustulostensa yhteenvedossa useasti

nimitystä suomalainen aikuinen nainen, kertoessaan tutkimiansa naisten vaatevalinnoista (Kivimäki 2003, 263). Tästä saa helposti sellaisen kuva, että suomalaiset aikuiset naiset pukeutuvat näin, vaikka viiden hengen otannalla tehty tutkimus tuskin antaa kovin kattavaa kuvaa kaikista suomalaisista aikuisista naisista.

3.1 Lesboestetiikkaa

Perinteisesti lesbo- ja homoliikkeet ovat kieltäneet, että lesbojen ja homojen ulkoiset piirteet eroaisivat jotenkin valtaväestön piirteistä (Hekanaho 1996, 195). Kuitenkin Hekanahon mukaan on olemassa tiettyjä lesbisiä tyylejä, joista toiset lesbot voivat tunnistaa yhteisön jäsenen. Lesboestetiikoilla tarkoitetaan lesboyhteisön ja sen jäsenten pitkälti tiedostamattomia normeja, arvoja ja arvottamisen perusteita, jotka liittyvät tyyleihin, ulkonäkökoodeihin sekä ohjaavat kannanottoja, kun on kysymys ”hyväksyttävistä lesbohabituksista”. Lesboestetiikat voidaan jakaa radikaalifeminismiin tukeutuvaan lesbofeministiseen estetiikkaan, butch/femme-estetiikkaan, daikkiestetiikkaan tai lesbosadomasokistiseen estetiikkaan. Lesbolle ei siis ole yhdentekevää miltä hän näyttää, sillä habitus on ollut ja on poliittinen ja teoreettinen kannanotto (Hekanaho 1996, 193-209). Hekanahon tekemä jako lesboestetiikkojen välillä on yhtäältä valaiseva, mutta toisaalta harhaanjohtava. On hyvä pitää mielessä, että mitkään jaot eivät ole näin selkeästi rajattavissa, vaan erot voivat olla hyvin häilyviä.

Lesbofeministiseen estetiikkaan kuuluu ruutupaita, farkut tai haalarit, ehdottomasti lyhyet hiukset, meikkaamattomuus ja kieltäytyminen kaikesta siitä, mikä lesbofeministisessä yhteisössä tulkitaan ”heteropatriarkatin” feminiiniseksi sanelemaksi, kuten esimerkiksi korkokengät tai pitkät kynnet. Tähän lesbofeministiseen estetiikkaan kuului myös osana ihokarvojen ajelemattomuus. Tätä tyyliä on nimitetty myös ruutupaitalesboudeksi. (Hekanaho 1996, 163-209)

Butch/femme –parina esiintyminen on ollut tapa tutkia lesbofeministisen roolipelin ja poliittisen oikeaoppisuuden rajoja herättämällä henkiin lesbo- ja homoliikkeen pelkäämä ja kiistämä stereotyyppi heteroita matkivasta lesboparista. Suomessa puhutaan usein rekkakuskilesboista, eli rekoista ja reiskoista, joissa kaikissa on samoja butch-lesbolle tyypillisiä ominaisuuksia. Femmet taas sekoittuvat helposti heteronaisiin, minkä vuoksi heidät identifioidaan, joko heteroiksi tai biseksuaaleiksi. Varsinkin lesbofeministien oli vaikea hyväksyä naisellisia lesboja koska he vastustivat heteropatriarkattia, jonka tunnuspiirteisiin feminiinisyyden ihannoiti ja heteroroolien esittäminen kuuluu. Edelleenkin ei olla ratkaistu

kiistaa siitä, onko Suomessa koskaan ollutkaan ns. oikeaa butch-femme-kulttuuria (Hekanaho 1996, 193-209).

Androgyyninen lesboestetiikka 1980-luvulla horjutti lesbofeministisen estetiikan valta-asemaa. Androgyyiliesboille, eli daikeille oli usein ominaista hiusten pois ajeleminen ja muut perinteisistä kauneuskäsityksistä poikkeavat tyyli oman habituksen manipuloinnissa. Androgyynilesbojen tyylin jatkajiksi 1990-luvulla tulkittiin genderblendarit, sukupuolen sekoittajat. (Hekanaho 1996, 193-209) Sukupuolen sekoittajat pyrkivät muokkaamaan ulkonäköään niin, että sukupuolta on joko vaikea erottaa tai, että selkeän miehiset piirteet yhdistyvät feminiinisiin piirteisiin. Oma lajinsa ovat drag kingit, jotka pukeutuvat vastakkaisen sukupuolen vaatteisiin ja ehostavat itsensä näyttämään miehiltä. Drag kingi ei välttämättä ole normaalielämässään genderblendaaaja tai edes lesbo.

Lesbosadomasokistit tulivat näkyviksi 1980-luvun aikana. Sadomasokismiin liittyy vallanjakoa osoittavia pukeutumiskoodeja sekä erilaisia korostavan fetisistisiä vaatteita, kuten kumia ja nahkaa. Myös lävistyksset ja niitit on omittu ns. tavallisille lesboille lesbosadomasokisteilta. (Hekanaho 1996, 206) Sadomasokistiseen estetiikkaan vivahtava pukeutuminen on yleistä myös muilla, kuin homoseksuaaleilla. Esimerkiksi raskasta rockia kuuntelevat nuoret suosivat niittejä ja nahkaa.

3.2 Miksi pukeudumme, mitä vaatteemme viestivät?

Pukeutumisen funktiota ei voida selittää ainoastaan yksilön tai kulttuurin lähtökohdista käsin. Pukeutumisteoriat viittaavat yksilön tarpeisiin koristautua ja suojautua, sekä tarpeeseen pukeutumisen avulla erottautua muista tai näyttää yhteenkuuluvuuttaan tiettyihin pukeutumisryhmiin. Pukeutuminen on kokonaisvaltaista käsittäen yksilön tarpeet, sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä ympäröivän kulttuurin (Honkavaara 2003, 270).

Ihmiset pukeutuvat piilottaakseen tai paljastaakseen itseään, pysyäkseen piilossa tai herättääkseen huomiota. Vaatteet ilmaisevat toisinaan myös yhteiskunnallista asemaa tai ammattia. Myös etnisyyttä tuodaan esiin vaatetuksella. Esimerkiksi somalialaisten naisten pukeutuminen eroaa hyvin voimakkaasti suomalaisten naisten pukeutumisesta. Somalialaiset naiset ovat usein kotimaassaan pukeutuneet hyvin eri tavalla, kuin muutettuaan Suomeen. Tällöin heidän etnisen pukeutumisensa voidaan katsoa toimivan, joko oman somalialaisen

identiteetin korostajana tai kannanottona suomalaista yhteiskuntaa kohtaan (Kasurinen 2001, 9). Tietynlainen pukeutuminen voi helpottaa vähemmistön elämää vieraassa kulttuurissa, koska vähemmistöryhmän edustajat tunnistavat toisensa jo kaukaa. Samanlainen pukeutuminen tuo myös yhteenkuuluvuuden tunnetta, ihminen kokee olevansa osa jotain tiettyä ryhmää. Välttämättä kyseessä ei edes tarvitse olla etnisen vähemmistön edustaja. Myös muut massasta erottuvat pukeutajat, kuten punkkarit herättävät huomiota. Pukeutuminen erottaa ryhmän valtaväestöstä ja lisää ryhmään kuuluvuuden tunnetta. Somalialaisten tunnistaminen on hyvin helppoa, jos he käyttävät ryhmälleen tyypillistä vaatetusta, mutta muiden ryhmien tunnistaminen voikin olla vaikeampaa. Joitain pieniä vihjeitä apuna käyttäen voidaan erotella ihmisistä tiettyjä piirteitä: Jos henkilöllä ei ole nahkaisia vaatteita tai asusteita, hän saattaa olla vegaani. Kierrätysmateriaalista tai hampusta tehtyjä vaatteita käyttävä saattaa puolestaan olla ideologialtaan vihreä. Kuitenkin muoti vaikuttaa pukeutumiseen, joten esimerkiksi hippi-tyyliin pukeutuneet eivät välttämättä ole hippi-aatteen kannattajia. Huomiota herättävä pukeutuminen voi herättää myös epätoivottavia reaktioita muissa ihmisissä. Lävistyksen saattavat aiheuttaa pelko- tai inhoreaktioita muissa ihmisissä. Ihmiset luokittelevat toisiaan pukeutumisen perusteella, ja määrittelevät vaateparren perusteella toistensa rajoitteita ja varallisuutta. Esimerkiksi vahvasti meikkaavat, seksikkäästi pukeutuvat naiset leimataan helposti prostituoiduiksi, tai epäsiististi pukeutuvat syrjäytyneiksi. Pukeutumistyyli voi myös johtaa harhaan: naiseksi pukeutunut mies voi olla transvestiitti, mutta hän voi aivan yhtä hyvin olla drag-artisti tai viettämässä polttareitaan.

Minäkuva ja identiteetti näkyväksi vaatteilla

Ihmisellä on yksi minäkuva, mutta useita identiteettejä. Identiteetti vahvistaa sitä, mitä ja missä ihminen on, ja pukeutuminen on tärkeä osa tätä identiteettiä. Pukeutuminen riippuu tilanteesta, mutta tilanteet tulkitaan eri tavoin. Jotkut pukeutuvat esimerkiksi vanhempainiltaan farkkuihin, toiset muodollisemmin (Kivimäki 2003, 255-258). Asuvalinta siis tavallaan kuvastaa ihmisen ajatus- arvomaailmaa. Toisille vaatteet ovat yhdentekeviä, toisille kaikki kaikessa. Myös etiketin hallinta näkyy ensimmäisenä vaatteista, samoin, kuin eri tilanteiden arvostaminen. Esimerkiksi isänmaallinen sotaveteraani, ei mene itsenäisyyspäivänä kutsuille huonosti pukeutuneena. Pukeutumisen koodit tulevat ympäröivästä yhteiskunnasta, mutta tavat joilla niitä yhdistelemme luo niille niiden lopulliset merkityksensä. Ihmiset pukeutuvat joskus mielihalujensa mukaan, ja joskus muiden vaatimusten mukaan, riippuen mielialasta (Honkavaara 2003, 269). Esimerkiksi työasu, määrittelee lähes täydellisesti miltä työntekijän

täytyy työpaikalla näyttää. Työpaikan pukuhuoneeseen marssii työpäivän päätteeksi liuta samannäköisiä, usein myös aika sukupuolettomia henkilöitä. Hetken päästä pukuhuoneesta poistuu kirjava joukko persoonallisesti pukeutuneita ihmisiä.

3.3 Miten seksuaali- ja sukupuoli-identiteetti näkyy pukeutumisessa?

Vaatteilla paljastetaan ja suojaudutaan, suojautuminen on kuitenkin enemmän esillä pukeutumista kuvailtaessa. Paljastamiseen ja suojautumiseen liittyy myös seksuaalisuus ja sukupuolisuus: naiseutta tuodaan esille kontrolloidusti, kukin haluamallaan tavalla. (Raunio 2003, 69-70). Monien mielestä lapsi tulee aina oppimaan hänelle ominaisen sukupuoliroolin ja vaatetus tukee vahvasti lapsen identiteettiä olla joko tyttö tai poika (Kivimäki 2003, 251). Näin ajatellen täytyy ensinnäkin miettiä onko tytölle "ominainen sukupuolirooli" aina naisellinen ja pojan miehinen, vai voiko se olla eri, kuin biologinen sukupuoli. Toiseksi on arvioitava minkälainen on kyseessä oleva sukupuoliroolia tukeva vaatetus. Kivimäki mainitseekin, että kyseessä oleva sukupuoliroolia kuvaava vaatetus vaihtelee suuresti aikakaudesta riippuen. Voiko naiseutta tukeva vaatetus ollakin maskuliinista? Kaupungilla näkee usein varhaisteini-ikäisiä tyttöjä, jotka ovat pukeutuneet korostavan seksikkäästi minihameisiin tai lantiofarkkuihin ja napapaitoihin. Vastakohtana näille tytöille, ovat hiphop-tyyliin pukeutuneet tytöt, joilla housut roikkuvat ja pusero on monta numeroa liian suuri. Nämä eri tyylein pukeutuneet tytöt voivat hyvin liikkua samassa ryhmässä, toisia seksikkyyttä ja tietynlainen tyttömäisyys vain ei tunnu kiehtovan. Voidaan helposti ajatella, että minihameet ja muut hepenet tukevat naiseutta, mutta voiko myös tämä toisenlainen vaatetus tukea naiseutta? Mielestäni nämä kummatkin tyttöydet kasvavat aikuisiksi naiseuksiksi. Voi olla, että nämä tytöt naisinakin ovat uskollisia tyttöydenaikaisille tyyleilleen, tai voi olla, että löysiin vaatteisiin lapsena pukeutunut tyttö löytää itsestään aikuisena viettelevän korkokenkänaisen, ja napapaitatyttö muuttuu asialliseksi ja värittömäksi jakkupukunaiseksi.

Fred Davisin mukaan naiset ovat omineet teollistumisen jälkeen yleisesti miehisinä pidettyjä piirteitä vaatetukseensa, mutta miesten vaatetus ei ole vastavuoroisesti naisellistunut. Pierre Gardinin suunnitteli 50-luvulla miehille Marlene Dietrichmäisiä pukuja, mutta ne kiinnostivat lähinnä naisasiakkaita (Davis 1992, 33-35). Naiset ovat siis jo vuosikymmeniä pukeutuneet alun perin miehille suunniteltuihin vaatteisiin, kuitenkin miehet eivät ole laaja-alaisesti kiinnostuneita pukeutumaan hameisiin. Tämä antaa naisille paljon liikkumavaraa, eikä miesten vaatteisiin pukeutuva nainen ole suuri kummajainen. Davisin kuvailema androgyninen muoti

ei kuitenkaan ole täysin verrattavissa lesbiseen androgyniaan tai sukupuolten sekoittamiseen (gender blending) (Hekanaho 1996, 204-205). “Androgynisesti väritynyt muoti”, josta Davis puhuu otti 80-luvulla vaikutteita enemmän punkista, kuin sukupuolineutraalista ideologiasta. Davis mainitsee “pehmenetyn meikin” ja miesten muodista lainatut vaatteet ja asusteet, kuten kravattit, ja miesten puvut, joita käytettiin innoittajina suunniteltaessa naisille vaatteita (Davis 1992, 35-36). Androgyniseen lesboestetiikkaan kuuluu meikkaamattomuus ja sukupuolineutraalien vaatteiden käyttäminen (Hekanaho 1996, 204). Muotisuunnitteloiden androgynit vaatteet ovat harvemmin androgynisiä sanan siinä merkityksessä, etteikö niistä näkisi kummalle sukupuolelle ne ovat tarkoitettu. Esimerkiksi naisten liituraitapuvut ovat leikkauksiltaan selkeästi naisellisia, joten niitä ei minun mielestäni voida sanoa androgynisiksi. Nykyaikaista androgynistä pukeutumista voisi olla urheilullinen pukeutumistyyli, jossa henkilön voisi ajatella pukeutuvan esimerkiksi lenkkareihin, väljiin housuihin, huppariin ja lippalakkiin. Käsilaukun sijasta naisella olisi reppu tai yksinkertainen, kankainen, suurehko olkalaukku. Tällaiseen vaateparteen voi pukeutua mies tai nainen, kuitenkin tällaisestakin asusta, saa naisellisen tai miehekkään. Urheiluvaatteissa on nykyään paljon eroavaisuuksia miesten ja naisten mallien välillä, mutta nainen, joka pukeutuu miesten malliston huppariin ja verryttelyhousuihin, ei ole yhtä harvinainen, kuin esimerkiksi miesten tummaan pukuun pukeutuva nainen.

3.4 Naisellisuudesta miehekkyyteen

Alkuideani oli selvittää lesbojen pukeutumista naisellisuuden käsitteen kautta. Naisellisuuden määrittelemisen osoittautui vaikeaksi. Jollekin naisellisuus voi olla pukeutumista, toiselle taas äidillisyyttä, kolmannelle käyttäytymistä. Naisellisuus sekoitetaan minusta liian usein tyttömäisyyteen, joka on naisellisuuden esiaste. Tytöistä kasvaa naisia, samalla, kun heidän tyttömäisyytensä muuttuu naisellisuudeksi. Naisellisuus on mielestäni kokonaisvaltaista: se näkyy käyttäytymisessä, vaatetuksessa, puheessa, asenteessa ja äitiydessä. Naisellinen käyttäytyminen on mielestäni osittain viehkeää ja osittain tiedostavan itsevarmaa. Se ei ole avutonta, heikkoa tai epävarmaa. Naisellinen vaatetus on enemmänkin vaatteiden kantamista, kuin vaatteita itseään. Mikä vaate hyvänsä voi näyttää naiselliselta, jos sen kantaja on tietoinen omasta naiseudestaan, ja haluaa antaa sen näkyä. Naisellisuus ja miehekkyyden ovat myös kulttuurisidonnaisia. Kauneusihanteet vaihtelevat eri kulttuureissa samoin, kuin yleiset miehisyyden ja naiseuden käsitteet. Lesbokulttuuri on myös kulttuuria, ja poikkeaa suomalaisesta heterokulttuurista, varmasti vähintään yhtä paljon, kuin joidenkin maitten kulttuurit toisistaan. Voitaneen siis puhua kulttuurieroista, käsiteltäessä hetro- ja

lesbokulttuureja. Tämän vuoksi, ei ole mielekästä lähteä peilaamaan lesbistä naisellisuutta heterokulttuurin sanelemaan naisellisuuden ihanteeseen. Marja Suhonen kirjoittaa osuvasti putsin tilasta:

Putsin naiseus ei käy yksiin sen naisellisuuden kanssa, jota naisten perinteisesti oletetaan toteuttavan. Usein putsi kuvataan miehiseksi lesboksi. Tätä miehisyyttä ei voi pukea päälleen, kuin vaatteita, vaan kyse on enemmästä, kuin vaatekaapin valikoimasta... Jos putsi onkin miehinen ja femme naisellinen, ei näitä määrittelyjä pidä ymmärtää toistensa vastakohtiksi. Miehisuus ei poista naisellisuutta. Vaikka putsin naisellisuutta ei huomaakaan, se on silti olemassa ja sen voi aina väliin nähdä välähdyksenomaisesti. (Suhonen 1996, 222)

On mahdotonta määritellä putsin naisellisuutta, pelkästään sen perusteella miten hän kertoo pukeutuvansa. Miten määritellä esimerkiksi “varsikengän” naisellisuutta tai miehisyyttä, kun ei tiedä mallista tai materiaalista mitään? Naisellisuus on myös katsojan silmässä: se, mikä minusta on naisellista, on ehkä jonkun muun mielestä miehistä.

4 Tunnistaako lesbon katukuvasta? Miksi pitäisi?

Tutkimusongelma tässä tutkimuksessa on: onko lesbojen pukeutumistottumuksissa joitain yhteneväisyyksiä, jotka poikkeavat heteronaisten pukeutumistottumuksista? Onko lesboilla, jokin yhteinen kieli, jolla he puhuvat vaatetuksensa kautta? Toteuttavatko lesbot tietoisesti tai tiedostamatta prototyyppejä pukeutumismalleja? Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää seksuaalivähemmistön jäseneksi itsensä luokittelevien naisten pukeutumistottumuksia. Tutkimuksesta on tarkoitus tulla vertailukelpoinen, uudesta otannasta tehdyn tutkimuksen kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole luoda mitään lesbojen tunnistamiseen, vaan selvittää lesbouden visuaalisia ilmentymiä, ja myös lesbojen halua tulla tunnistetuksi, joko kaikkien ihmisten, tai lesbojen toimesta.

5 Tutkijana lesbojen joukossa

Lähetin tutkimuskyselyn Setan, Oho:n ja Suomen Sapfon sähköpostilistoille. **SETA**, eli seksuaalinen tasavertaisuus ry:n periaatteena on yhteiskunnallinen tasavertaisuus riippumatta

ihmisen seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoliroolikäyttäytymisestä tai –identiteetistä. Käytännössä SETAn toiminnan piiriin kuuluvat lesbot, homot, biseksuaalit, transvestiitit ja transeksuaalit sekä heidän omaisensa. Seta jakaa informaatiota seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, järjestää toimintaa, neuvontaa ja tukipalveluja ja pyrkii vaikuttamaan yhteiskuntaan syrjintää poistavasti (Seta ry 2003). **OHO ry**, eli opiskelijahomot- ja lesbot ry, Helsingin yliopiston harrastusjärjestö, joka on lopettanut toimintansa. Nykyään Helsingin yliopistossa toimii **OVI ry**, eli opiskelijavinokkaat, joka on tarkoitettu homoille, biseksuaaleille, lesboille ja kaikille, jotka kokevat olevansa vinokkaita. **Suomen Sapfo** on huhtikuussa 1993 perustettu suomalainen keskustelulista vain naisille. Sillä on n. 800 tilaajaa. Lista on tarkoitettu lesboille, ja muille lesboudesta/naisista kiinnostuneille (sapfo-lista 2004). Vastauksia tuli kuutisenkymmentä, joista suurin osa oli sapfo-listalta. Kävin keskusteluja Helsinginkadulla sijaitsevassa Poreessa, naisille suunnatussa ravintolassa, sekä Setan järjestämissä naisten bileissä Ravintola Kaisaniemessä. Varsinaiset haastattelut, joista tein muistiinpanoja, tapahtuivat keskiviikkoiltana 24.4.2002 noin kello 20-23. Haastatelluista jotkut olivat nauttineet alkoholia, mutta eivät näyttäneet tai kuulostaneet juopuneilta. Haastateltuja oli yhteensä kolmetoista. Haastattelut sopivat hyvin lyhyiden kyselyiden tekemiseen, mutta sähköpostitutkimus oli paras vaihtoehto suuren ihmismäärän tavoittamiseksi. Tutkimuksessani en ole kyseenalaistanut vastaajien homoseksuaalisuutta, vaan jokainen on itse saanut määritellä itsensä lesboksi.

Sähköposti tutkimusvälineenä

Valitsin sähköpostikyselyn siksi, että saisin vastauksia eri puolilta suomea, eri ikäisiltä ihmisiltä. Sähköpostilistoilla on myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole tuoneet julki seksuaalista suuntaumustaan, eivätkä listoja tilaavat henkilöt ole välttämättä aktiivisesti mukana lesbojen toiminnoissa. Tällöin otannan voisi olettaa käsittävän ns. tavallisia lesboja. Kyselyyn vastasi yllättävän moni, ehkä juuri siksi, että sähköpostikyselyyn on helppo ja nopea vastata. Kuitenkin sähköpostikyselyssä on ongelmana se, että jotkut vastaavat kaikessa rauhassa pohtien ja toiset nopeasti.

Kyselylomake

Lomakkeessa pyydettiin vastaajaa kuvailemaan mahdollisimman tarkasti asukokonaisuuksiaan asusteita unohtamatta. Kysymykset muotoilin siten, että annoin tilanteen, johon kulloinkin

pukeudutaan. Esimerkiksi: Kysymys 9. *Kuvaile juhlavaatetustasi (asukokonaisuus, jossa lähtisit rippijuhliin)*. Näin vältyttiin siltä, että juhlatilanteen tulkinnat eroaisivat suuresti vastaajien kesken. Kysymykset 2. *Ammatti/opiskeluala* Ja 3. *Tietääkö lähiympäristösi homoseksuaalisuudestasi?* Osoittautuivat tämän tutkimuksen kannalta merkityksettömiksi, enkä ole kiinnittänyt niihin lainkaan huomiota. Tutkimuskyselylomaketta laatiessani suunnittelin tarkastelevani, miten pukeutumistyyli vaihtelevat eri ammattiryhmien välillä ja miten lesbouden piilottaminen lähiympäristöltä näkyy vaatetuksessa. Pelkästään pukeutumista kuvailevaa tekstiä tuli niin paljon, että en pysty sisällyttämään tähän tutkimukseen pohdintaa näistä kysymyksistä. Mahdollisia jatkotutkimuksia tehdessäni, saatan kuitenkin tarvita myös näitä tietoja.

6 Tutkimuskyselyyn vastanneet

Vastanneiden ikäjakauma

Sain vastauksia sähköpostikyselyyn kuutisenkymmentä, joista otin mukaan tutkimukseeni 53 vastausta. Jätin pois alle 20-vuotiaat vastaajat, koska tarkoitukseni on selvittää aikuisten naisten pukeutumista. Teini-ikäisillä pukeutuminen on mielestäni vielä liian vaihtelevaa tällaista tutkimusta varten. Vastanneista suurin osa oli 20-30 –vuotiaita (taulukko 1.). Uskoisin, että vanhempien naisten osuus kyselyssä oli vähäinen, koska kysely tehtiin sähköpostitse. Nuoret naiset (20-30 –vuotiaat) tuntuvat olevan aktiivisempia käyttämään sähköpostia, kuin vanhemmat naiset. Nuoremman sukupolven edustajat ovat eläneet huomattavasti hyväksyvämmässä yhteiskunnassa, kuin yli 40 –vuotiaat, ja ovat ehkä avoimempia seksuaalisesta suuntautumisestaan. Nuorille on siksi ehkä helpompaa vastata lesbotutkimukseen.

Taulukko 1.

Ikä	kpl
20-29	31
30-39	17
40-50	6

6.1 Tulokset

Naisten vai miesten osastolta?

Aloitin vastausten ryhmittelyn hameen käytöstä. Koska monille vastaajille hame tuntui edustavan myös leninkejä ja mekkoja, en ole erikseen ryhmitellyt näiden vaatetyyppien käyttäjiä, vaan olen laskenut nämä kaikki samaan hame-ryhmään. Alkuoletukseni oli, että voisin määrittellä henkilöiden naisellisuutta hameen käytön perusteella. Ryhmittelin vastaajat kolmeen ryhmään:

1. Ei koskaan hametta käyttävät, jotka joko mainitsivat, että eivät koskaan käytä hameita, ja ne jotka eivät maininneet kertaakaan hametta.
2. Harvoin hametta käyttävät, jotka mainitsivat jonkun tilaisuuden johon voisivat mennä hameessa.
3. Usein hametta käyttävät, jotka käyttävät hameita useissa tilanteissa ja myös arkisin.

20-29 –vuotiaista yli puolet (52%) kertoi käyttävänsä harvoin hameita. 30-39 –vuotiaista ei koskaan hameita käyttävien osuus oli suurin (59%). 40-50 –vuotiaista tasan puolet vastasivat käyttivät hameita usein (taulukko 2.). Kaikista vastanneista, kaikki ikäryhmät yhteen laskettuna jakauma näiden ryhmien välillä oli hyvin tasainen: 32% ei käytä koskaan hametta, 35% käyttää harvoin hametta ja 33% käyttää usein hametta. Oletukseni siitä, että hameen käytön perusteella voisi määrittellä henkilön naisellisuutta oli kuitenkin väärä, koska tavallisesti miesten vaatteita käyttävät naiset, mainitsivat käyttävänsä hametta silloin tällöin halutessaan shokeerata ihmisiä. Näin eräs 44 -vuotias kuvaili erityisen juhlavaa pukeutumistaan:

Olen itse ommellut tummanvihreästä vuorisilkistä pitkän “prinsessamekon”, jonka pito herättää suunnatonta hilpeyttä lyhyen tukkani ja suurten tatuointieni ansiosta

Hameen tai mekon käyttö ei aina ilmennä naisen halua olla kaunis ja viehättävä, vaan joillekin feminiininen naisten vaatetus on niin kaukana omasta identiteetistä, että naisten vaatteisiin pukeutuminen on joko vastenmielistä tai huvittavaa, mutta ei koskaan luontevaa ja normaalia. Yhdestäkään vastauksesta, jossa nainen kertoi pukeutuvansa tavallisesti miesten vaatteisiin tai

vaatteisiin, jotka määriteltiin ei-naisten vaatteiksi, vastaaja ei maininnut pukeutuvansa naisellisesti tai seksikkäästi niinä harvoina kertoina, kun pukeutuu hameeseen

Juhlapukeutumisessa jaoin kyselyyn vastanneet kolmeen ryhmään iltapukujuhlassa käytettävän puvun perusteella. Tässä kysymyksessä pukujen tyypittely oli helppoa, koska jako näiden kolmen välillä oli niin selkeä. Kaikki vastanneet määrittivät pukunsa niin, että ne oli laskettavissa kuuluvaksi johonkin näistä kolmesta ryhmästä. Pukutyypit olivat: miesten puku (tavallinen miesten puku, frakki tai smokki), iltapuku (pitkä leninki) ja juhlava housupuku. 20-30 –vuotiaista suurin osa (77%) pukeutuisi iltapukuun. 30-40 –vuotiaista 35% pukeutuisi miesten pukuun, 35% iltapukuun ja 30% jakkupukuun. 40-50 –vuotiaista kukaan ei pukeutuisi miesten pukuun, ja suurin osa (67%) pukeutuisi jakkupukuun. Kaikki ikäryhmät mukaan luettuna 20% pukeutuisi miesten pukuun, 60% iltapukuun ja 20% jakkupukuun (taulukko 3.).

Taulukko 2.

Ikä/kpl	käyttää hametta tai leninkiä		
	ei koskaan	harvoin	Usein
20-29 31	16 %	52 %	32 %
30-39 17	59 %	12 %	29 %
40-50 6	33 %	17 %	50 %

Taulukko 3.

Ikä/kpl	Pukeutuu iltapukujuhlaan		
	Miesten pukuun	Iltapukuun	Jakkupukuun
20-29 31	16 %	77 %	7 %
30-39 17	35 %	35 %	30 %
40-50 6	0 %	33 %	67 %

Korkokenkiä vai maihareita?

Hameen käyttöä ja juhlapukeutumista on helppo verrata mahdollisissa myöhemmissä tutkimuksissa uudesta otannasta saatuihin vastauksiin, mutta edelleenkin en kokenut löytäväni mitään kovin lesbistä keräämistäni tiedoista. Kävin vastaukset uudelleen läpi, ja keräsin mainintoja meikkamisesta, lävistyksistä, tatuoinneista, maihinousukengistä (maihareista, doc martenseista), korkokengistä, bokseista, käsilaukuista, reisitaskuhousuista, niittivöistä, avainketjuista, solmiosta ja sukkahousuista. Valitsin nämä asiat sen perusteella, että ne olivat joko lesboestetiikkaa –kappaleessa mainittu jonkin lesboesteettisen suuntauksen tunnuspiirteeksi (esimerkiksi maihinousukengät), tai ne olivat perinteisesti erityisen

naisellisina pidettyjä (korkokengät), tai ne olivat yleensä miesten vaatteina tai asusteina pidettyjä (solmiot ja bokserit), tai ne olivat kiinnostavia myöhemmän tutkimuksen kannalta (meikaaminen, lävistykset). Keräsin myös maininnat jakuista/jakkupuvuista ja farkuista, Koska ne ovat luultavasti erittäin yleisiä heteronaistenkin vaatteita. En kuitenkaan määrittele mainintojen yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi maihinnousukenkiä mainittiin käytetyn yhdessä hameen kanssa samoin, kuin eräs vastaajista vaihteli tyyliään maihinnousukengistä ja reisitaskuhousuista minihameeseen ja piikkikorkoisiin kenkiin. Jokaisesta vastauksesta on poimittu maininta vain kerran, joten jos joku on kertonut useassa eri asukokonaisuuden kuvauksessa käyttävänsä farkkuja, on taulukkoon poimittu vain yksi maininta. Symbolilla tarkoitetaan mainintaa jostain lesbouteen viittaavasta symbolista, kuten sateenkaarilipusta.

Taulukko 4.

	Maininnat ikäryhmittäin		
	20-29	30-39	40-50
Käyttää meikkiä	23	6	3
Ei käytä meikkiä	8	10	3
Tatuointi	8	2	4
Lävistys	5	4	0
Maihinnousukengät	11	1	0
Korkokengät	15	3	2
Bokserit	2	1	0
Käsilaukku	5	2	0
Reisitaskuhousut	4	2	1
Farkut	21	12	4
Sukkahousut	3	2	0
Niittivyö, -ranneke tms	5	0	0
Avainketju	2	0	0
Solmio	2	2	0
Symboli	4	2	1

Eniten mainintoja oli farkuista, jotka mainitsi 67% kaikista vastanneista. Monet käyttivät housuista ainoastaan nimeä housut, joista ei voi päätellä minkä tyyppiset housut ovat kyseessä. Meikkaustottumuksistaan ei maininnut yksi vastaaja ikäryhmässä 30-39 –vuotiaat. Alusvaatteita mainittiin vähän, rintaliivit mainittiin kahdesti ja bokserit kolmesti. Muita alusvaatteita mainittiin mm. pitsialuspaita ja pitkät kalsarit. Naisten alushousuja ei mainittu kertaakaan. Myös sukkahousut jäivät monelta mainitsematta, vaikka heidän arkipukeutumiseensa kuului hame tai leninki. Käsilaukun käytöstä kerrottiin vähän. Edes kaikki iltapukuun pukeutumisesta kertovat henkilöt eivät maininneet iltalaukkua tai muuta käsilaukkua. Erilaisia symboleita mainittiin muutama. Vain viisi vastaajaa nimesi jonkin tietyn lesbisen symbolin vaatteissaan tai koruissaan.

6.2 Lukujen analysointia

Avointen kysymysten tulkinta ei ole täysin ongelmatonta. Jotkut olivat käyttäneet vastaamiseen selkeästi enemmän aikaa, kuin toiset, ja vastanneet seikkaperäisemmin esitettyihin kysymyksiin. Minulle jäi myös sellainen kuva, että tutkijalle ei haluttu paljastaa aivan kaikkea. Ei haluttu antaa tunnustusohjeita lesboyhteisön ulkopuolisille. Joitakin kyselyyn vastanneista selkeästi ärsytti aiheeni, joka heistä oli asenteellinen. Eräs vastaajista kirjoitti, että vastaa kyselyyn mielellään, vaikka ei usko, että pukeutumisella ja seksuaalisella suuntaumuksella olisi mitään tekemistä keskenään. Hän itse kuitenkin kirjoitti, käyttäneensä frakkia iltapukujuhlassa. Frakin, tai muun miesten puvun käyttö ei tietenkään tee kenestäkään lesboa, mutta uskoisin sen olevan heteroiden keskuudessa harvinaista. Uskoisin, että monella vastaajalla oli mielessään tietyt lesbouden stereotypiat, joita pyrki tietoisesti välttämään. Tällaiset vastaukset olivat yleensä suurpiirteisiä, joissa vaatteet mainittiin lähinnä nimellä housut ja paita, mutta niiden mallia tai tyyliä ei kuvailtu lainkaan.

Mainintoja pukeutumiseen liittyvistä asioista kerätessäni huomasin, miten eri asioihin vastaajat kiinnittivät huomiota. Eräs vastaaja kertoi hyvin tarkasti meikkaustottumuksistaan, mutta ei kuvaillut vaatteidensa mallia tai tyyliä ollenkaan. Lesbisten symbolien vähyys voi myös johtua, tästä niukasta kuvailusta. Kaulakoru oli vain kaulakoru, roikkui siinä sitten sydän- tai lepakkoriipus. Samoin t-paita mainittiin vain t-paitana, ei kerrottu käyttäkö yleensä yksivärisiä vai kuviollisia, tai mahdollisesti tekstein varustettuja paitoja.

Naiseus oli monille myös erittäin tärkeä asia ja he korostivat, että vaikka he ulkoiselta olemukseltaan saattoivat vaikuttaa miehekkäiltä, he eivät sitä kuitenkaan henkisesti ole. Yleensä syy epänaissellisuudelle, jos sellainen annettiin, oli pukeutumisen ja muun koristautumisen epäkiinnostavuus. Moni koki tarpeelliseksi myös mainita, että näyttää kyllä kauempaakin naiselta, vaikka pukeutumistottumukset ovatkin hyvin sukupuolineutraaleja. Mutta naisuus oli joillekin aivan muuta, kuin ulkoinen naisellisuus:

--- olen nainen – niin henkisesti, kuin fyysisesti – mutta naisuus, jota edustan, on yhtä hyvää ja omaa, kuin mikä naisuus tahansa. Välillä tosin tunnen etten ole nainen, en mies, en androgyyni, en mikään ‘sukupuoli’ vaan kokonaisuus eli ‘olen mikä olen’ eli itseni... silloin

vaatetus on vain kehoni verhoamista kylmyyttä vastaan tms., tekstiilien tunnetta iholla, kuin toinen nahka... ei edes esteettinen nautinto --- kun ilmasto/kulttuuri ei salli olla alasti, on puettava jotain päällensä.

Butch ja femme –luokittelua kritisoitiin paljon, mutta monet myös kategorisoivat itsensä tuolla akselilla. Eräs femmeksi itseään kutsuva surkutteli, että ei voi laittautua lesbobaareihin mennessään, koska erottuu joukosta. Femmejä on hänen mukaansa niin vähän ja heidät luokitellaan helposti heteroiksi. Jos siis kerran naiselliset lesbot eivät näytä lesboilta, niin miltä lesbo näyttää?

Hameen käytön ja iltapukujuhlaan pukeutumisen perusteella saamiani lukuja voin jatkossa verrata heterojen antamien vastausten kanssa. 20% tähän kyselyyn vastanneista pukeutuisi iltapukujuhlaan miesten pukuun. Tämä luku on mielestäni suuri, ja poikkeaa luultavasti heteronaisten vastaavasta luvusta. Uskoisin myös, että miesten asusteiden ja alusvaatteiden käyttöä ilmenee heteronaisten keskuudessa vähemmän.

6.3 Feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta vai transvestismia ja homeovestismia

Pohdin tässä kappaleessa tutkimuskyselyyn vastanneiden naisten naisellisuutta heidän kuvailemansa pukeutumisen, meikkaamisen ja muun habituksen kautta. Peilaan vastauksia omiin sisäisiin naiseuden malleihini, jotka poikkeavat ehkä hieman perinteisestä naiskuvasta. En pyri ottamaan kantaa siihen, ovatko nämä naiset naisellisia, koska sellaista luokitusta ei voi tehdä tällaisen aineiston perusteella. Käsittelen ainoastaan pukeutumista. Naiselliseksi pukeutumiseksi olen määritellyt hameet, mekot, leningit, korkokengät, käsilaukut, meikkaamisen sekä kaikki maininnat jotka kuvaavat naisellisuutta (naisellinen jakku, feminiininen kampaus). Miehekkääksi pukeutumiseksi olen määritellyt kaikki miesten vaatteiksi nimetyt (miesten puku tai miesten osastolta ostettu vaate), pikkutakki, smokki, frakki, sekä kaikki maininnat jotka kuvaavat miehisyyttä (miehekkäät kengät, maskuliininen olemus). Sukupuolineutraaliksi tyyliksi olen määritellyt vaelluskengät, hiphop-tyyli, urheiluvaatteet ja farkut, koska näistä ei mitenkään voi päätellä kummalle sukupuolelle ne on tarkoitettu.

Naisellisesti ja miehekkäästi pukeutuvien naisten määrä oli otannassani suhteellisen tasainen. Feminiinisen ja maskuliinisen pukeutumisen välillä mielialan mukaan tyyliään vaihtelevia oli

nuorempien vastanneiden keskuudessa runsaasti, kun taas yli kolmekymmentävuotiaista juuri kukaan ei vaihdellut pukeutumistyyliään tilaisuuden mukaan (taulukko 1.). Joissain tapauksissa mieheksi pukeutuminen lähenteli jo transvestisuutta, jonka jotkut vastaajista itsekin tunnistivat, toisilla yltiöfeminiinisyys puolestaan muistutti homeovestisuutta, jossa oman sukupuolen piirteitä ylikorostetaan, ikään kuin esitetään omaa sukupuolta.

Pukeutumisen perusteella ei voi päätellä henkilön seksuaalista suuntausta. Jos yli puolet lesboista meikkaa ja suurin osa käyttää farkkuja, niin en usko, että heitä erottaa kaupunkikuvasta. Lesbonäköisistä naisista silti puhutaan, mutta heidän tunnuspiirteensä eivät avaudu sähköpostilla tehdyssä kyselyssä. Ainoastaan muutama vastaus valaisee lesbouden visuaalisia stereotyyppioita. Nahkahousuistaan kertonut nainen lisää: “Jonkunhan näitä kliseitä on pidettävä yllä”.

7 Haastattelut johtopäätösten tukena

Koska kyselyyn vastanneet tuntuivat kovin varovaisilta, kuvaillessaan pukeutumistaan ja muuta ulkoista habitustaan, päätin tehdä pienen haastattelukierroksen. Päätin tehdä haastattelut mieluummin spontaanisti baarissa, kuin jatko-haastatteluina kyselyyn vastanneille, jotta he eivät ehtisi miettiä vastauksiaan liian tarkasti. Haastattelutilanteet olivat rentoja, ja tapahtuivat baarissa. Haastattelun kysymykset olivat suppeampia, kuin sähköpostikyselyssä, joten vastaaminen sujui nopeasti, eivätkä haastatellut ehtineet väsyä vastailemiseen. Valitsin haastattelujen ajankohdaksi arki-illan, jotta baari ei olisi liian täynnä, eivätkä naiset olisi liian humalassa.

Haastateltujen keski-ikä oli 26-vuotta, nuorin oli 21-vuotias ja vanhin 39-vuotias. Arki-iltaisin baarin kävijäkunta oli kovin nuorta. Kysyin haastatelluilta mm. mistä he tunnistavat lesbon? Ja Mikä heidän omassa pukeutumisessaan on lesbistä? Haastatellut mainitsivat lesbolle tunnusomaisiksi piirteiksi mm. tietynlainen olemus (lesbinen olemus, ei määritelty tarkemmin), tietty katse, poikamainen tyyli, lyhyet hiukset, lyhyet kynnet, meikkaamattomuus, symbolit, ketjut (esim. avainketju). Itsessään jotkut haastatellut tunnistivat lesbisiä piirteitä mm. poikamaisuuden, vaatteiden väljyyden, miesten vaatteet, lyhyet hiukset ja massiiviset kengät. Haastatteluissa kerrottiin huomattavasti avoimemmin, tunnusomaisista piirteistä, joista sähköpostikyselyssä ei juurikaan kerrottu. Vain kaksi haastateltua piti olemustaan täysin

epälesbisenä, mutta molemmat osasivat kuitenkin nimetä, joitain konsteja, joilla tunnistaa muut lesbot.

7.1 Haastattelujen antia

Haastatteluista saamani tieto ei itsessään antanut hyvää materiaalia kuvailla lesbojen pukeutumista ja lesbotyylejä, mutta se vahvisti kuitenkin käsitystäni siitä, että on olemassa joitain keinoja, joilla voi tunnistaa lesbon heteroseksuaalien joukosta. Kaikki haastatellut kuvailivat vaatteita, joita lesbot käyttävät, tai mainitsivat symboleita, kuten lepakot, tai muita merkkejä, kuten avainketjut ja niitit. Jotkut mainitsivat myös, että naisellisesti pukeutuvan lesbon voi tunnistaa, olemuksesta, joistain symboleista ja tavasta katsoa naista ja miestä. Ainakaan tällä pienellä otannalla, ei siis voida yhtyä siihen mielipiteeseen, jonka mukaan seksuaalinen suuntautuminen ei näy. Totta voi olla se, että seksuaalinen suuntautuminen, ei näy ulospäin, eli tässä tapauksessa heteroseksuaaleille. Eikä sen välttämättä ole syytäkään näkyä. Ehkä juuri siksi en saanut vastausta siihen, mikä on se tunniste jolla tunnistaa lesbon, vaikka tämä pukeutuisikin minihameeseen ja korkokenkiin.

8 Uuden tutkimusongelman edessä

Seksuaali- ja sukupuoli-identiteetit eivät välttämättä ole se joka vaikuttaa niihin näkyviin tekijöihin, jotka voimme määritellä jonkun sukupuolivähemmistön pukeutumista yhdistäviksi tekijöiksi. Uskoisin, että se joka määrittelee pukeutumista, on ryhmä ja kulttuuri, jossa kukin pukeutuja elää. Jos pukeutuja elää homokulttuurissa ja viettää aikaansa ryhmässä, joka koostuu homoista, hän luultavasti pukeutuu tavalla, joka yhdistää hänet tähän ryhmään ja kulttuuriin. Muutamit kyselyyni vastanneista yleensä omasta mielestään naisellisesti pukeutuvista lesboista, kertoi pukeutuvansa homobaariin mennessään vähemmän naisellisesti, kuin yleensä. Yksi ei halunnut poiketa joukosta, ja kertoi, että naisellisesti pukeutuneista lesboja pidetään heteroina, toinen sanoi, ettei jostain syystä mieti ulkonäköseikkoja silloin, kun tapaa muita lesboja. Se, onko tietyn tyyppinen pukeutuminen homokulttuurissa seurausta seksuaalisesta suuntautumisesta, on vaikeampi kysymys.

Lesbojen ulkoista olemusta pohdittaessa puhutaan usein juurtuneista stereotyyppioista, jota esimerkiksi käsite rekkakuskilesbo eli rekka edustaa. Ruutupaitaan, maihinousukenkiin ja

reisitatkuhousuihin pukeutunutta lyhyttukkaista meikitöntä naista pidetään usein lesbona, ja kysyessäni lesboilta mistä lesbon tunnistaa, he mainitsivat juuri näitä miehisiä piirteitä. Kuitenkin tutkiessani saamiani vastauksia huomasin, että miehekkäitä ja naisellisia lesboja on aika lailla tasaisesti lesbojen keskuudessa. On mahdollista, että ne, jotka selkeästi kokevat pukeutuvansa lesbisesti, ja näyttävät tietoisesti ympäröivälle maailmalle olevansa homoseksuaaleja, tekevät sen siksi, että näyttäminen on helpompaa, kuin sanominen. Tehdään näkyväksi se josta on vaikea puhua. Toisaalta voi säästyä miesten lähestymisyrytyksiltä pukeutumalla tavalla, joka ei ole perinteisen naisellisen kauneushanteen mukainen.

Varsinaisen vastauksen siihen, voiko lesboa tunnistaa ulkonäön ja vaatetuksen perusteella saan kuitenkin vasta, kun saan vastaavan otannan heteroseksuaalisia naisia tutkittavaksi. Arkipukeutumisessa tuskin huomaisi merkittävää eroa, mutta iltapukeutumista tutkittaessa erot voisivat olla jo huomattavat. Jos jatkotutkimuksen tutkimusongelma on lesbonaisten ja heteronaisten pukeutumisen erot, niin varsinainen ongelma on löytää kanava, jonka kautta löytäisin näin kirjavan eri-ikäisistä ja eri tavoin koulutetuista naisista.

Lähdeluettelo

- Case, S.-E. 1993. Toward a Butch-Femme Aesthetic. Teoksessa Ablove H. (toim.) *The Lesbian and Gay Studies Reader*. New York: Routledge.
- Davis, F., 1992. *Fashion, Culture And Identity*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Hekanaho, P.L.1996. Lesboluistimet – lesbouksien visuaalisia representaatioita. Teoksessa Hekanaho, Mustola, Lassila, Suhonen (toim.) *Uusin silmin: Lesbinen katse kulttuuriin*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Honkavaara, N. 2003. Pukeutumisen kontekstuaalisuus. Teoksessa Koskennurmi-Sivonen, R. & Raunio, A.-M.(toim.) *Vaatekirja*. Helsinki: Yliopistopaino. Kivimäki S. Aikuisen naisen vatekaappi, teoksessa *Vaatekirja 2000* Helsinki: Yliopistopaino.
- Huuska, M., URL: <http://www.seta.fi/transtukipiste/sukupuoli/ttp0202.php#homeo>. 15.01.2004.
- Kasurinen, J.M., 2001. Hunnuttautuminen – pakko, mahdollisuus vai valinta? Somalinaisten näkemyksiä hunnun käytöstä Suomessa. *Käsityötieteen syventävien opintojen*

tutkielma. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kotitalous- ja käsityötieteenlaitos.

Kivimäki, S., 2003. Aikuisen naisen vaatekaappi. Teoksessa Koskennurmi-Sivonen, R. & Raunio, A.-M.(toim.) Vaatekirja. Helsinki: Yliopistopaino.

Lassila, A. 1996. Tutut roolit, tuntemattomat alueet. Butch, femme ja identiteettipolitiikan dekonstruktio. Teoksessa Hekanaho, P.L., Mustola, K., Lassila, A. & Suhonen, M. (toim.) Uusin silmin: Lesbien katse kulttuuriin. Helsinki: Yliopistopaino.

Raunio, A.-M., 2003. Rajoja, reunoja, vaatteita ja tiloja. Teoksessa Koskennurmi-Sivonen, R. & Raunio, A.-M.(toim.) Vaatekirja. Helsinki: Yliopistopaino.

Sapfo-lista URL: <http://www.sappho.net/sapfo/index.shtml> 16.2.2004

Seta ry 2000-2001. Meitä on moneksi. URL: <http://www.seta.fi/> 16.2.2004

Seta ry 2003. Setasta. URL: <http://www.seta.fi/> 16.2.2004

Seta ry 2004. Helsinki Pride 2004, Sateenkaarikansan symboleja.

URL: <http://www.helsinkipride.fi/print.php?page=sateenkaarilippu&lang=fi>

Liitteet

1. Sähköpostikysely

Teen Helsingin Yliopistossa käsityötieteen proseminarityönäni tutkimusta lesbojen pukeutumisesta. Jos tunnet kuuluvasi kohderyhmääni, olen kiitollinen vastauksestasi. Jos haluat tulla lähempään haastatteluun voit laittaa yhteystietosi lomakkeen loppuun, niin otan sinuun yhteyttä.

Vastaa seuraaviin kohtiin mahdollisimman yksityiskohtaisesti, ota huomioon myös asusteet (huivit, korut, solmiot, kengät ym.)

1. Ikä
2. Ammatti/opiskeluala
3. Tietääkö lähiympäristösi homoseksuaalisuudestasi?
4. Kuvaile lempivaatettasi
5. Kuvaile työvaatetustasi (jos olet opiskelija, etkä käy töissä jätä kohta tyhjäksi)
6. Kuvaile arkivaatetustasi (asukokonaisuus, jossa lähtisit kaupungille)
7. Kuvaile iltavaatetustasi (asukokonaisuus, jossa lähtisit ravintolaan)
8. Kuvaile juhlavaatetustasi (asukokonaisuus, jossa lähtisit rippijuhliin)
9. Kuvaile erityisen juhlavaa vaatetustasi (asukokonaisuus, jossa lähtisit iltapukujuhlaan)
10. Kuvaile hääpukuasi (asukokonaisuus, jossa virallistaisit parisuhteesi)
11. Kuvaile muita piirteitäsi (hiukset, lävistykset, tatuoinnit, meikkaustottumukset ym.)

2. Haastatteluissa käytetyt kysymykset

1. Mistä tunnistaa lesbon?
2. Mikä mielestäsi omassa ulkonäössäsi/pukeutumisessasi on lesbistä?
3. Mikä saa sinut epäilemään vaista heteroksi?
4. Onko pukeutuminen sinulle tärkeä osa identiteettiäsi?
5. Ärsyttääkö sinua jokin lesbojen pukeutumistavoissa?
6. Pidätkö enemmän femmeistä vai butcheista?